

Bartus Gábor

A GÁZLÁMPA ALATT

(Röpdolgozat a reformokról)

Képzeliük el, hogy valami okból, teszem azt egy lámpaoszlop miatt, nagy felbolydulás támad az utcán. Befolyásos emberek le akarják dönteni. Előkerül egy szürke csuhás szerzetes is, aki nem más, mint a Középkor szelleme, és egy skolasztikus filozófus száraz modorában elkezd magyarázni: „Mindenekelőtt is, testvéreim, vegyük fontolóra, hogy miben áll a Világosság értéke! Mert ha a Világosság jó önmagában...” S ekkor, némiképp menthetően, a szerzetest leütik. Az emberek mind a lámpaoszlophoz rohannak, tíz perc alatt ledöntik, és hol ide, hol oda szaladgálva gratulálnak egymásnak a középkor szellemét félresöpítő tettehez. Ám ahogy múlik az idő, kiderül, hogy nem is olyan egyszerű a dolog. Voltak, akik azért döntötték le a lámpaoszlopot, mert villanyvilágítást akartak; másoknak a vasra volt szükségük; voltak, akik a sötétséget akarták, mert gonoszak voltak tetteik. Egyesek azt gondolták, hogy a gázlámpa nem világít eléggé, mások meg azt, hogy túlságosan is világít; voltak, akik azért cselekedtek, mert össze akartak zúzni valamit. És az éjszakában dúl a háború, és senki sem tudja, hogy kit csépel. Így azután – fokozatosan és elkerülhetetlenül – ma, holnap vagy holnapután, visszatér a meggyőződés, hogy a szerzetesnek végeredményben igaza volt, mert attól függ minden, hogy miben áll a Világosság filozófiája. Csakhogy: amit megvitathattunk volna a gázlámpa alatt, azt most a sötétségben kell megvitatnunk.¹

Ez a Chestertontól való példabeszéd juthat eszünkbe, amikor fülünkben kissé elhalkul az aktuális „nagy átalakításokkal” járó csatazaj, vagy végére érünk Gyurcsány miniszterelnök legutóbbi politikai esszéjének.² A célja szerint a most napirenden lévő reformok szellemi hátterét megalapozni kívánó mű ugyanis mintha kicsit elkésett volna, hiszen már nagy lendülettel a reformok kellős közepében vagyunk. A kórházakat és az iskolákat bezárjuk, a síneket felszedjük, a nyugdíjakat megkuratítjuk, a természetvédelmi öröket elbocsátjuk, mielőtt még megvitattuk volna, mi-

¹ Gilbert Keith CHESTERTON: *Eretnekek*, ford. Lukácsi Huba, Szent István Társulat, Budapest, 1991, 12.

² GYURCSÁNY Ferenc: *Szembenézés*, Népszabadság 2007. január 26., I–VI.

BARTUS GÁBOR: A GÁZLÁMPA ALATT

ben is áll az *Egészség*, a *Tudás*, a *Helyváltoztatás*, az *Idősekről való gondoskodás* vagy a *Természet megóvásának „filozófiája”*. Mint a felsőoktatásban már számos „haladó” átalakítást átélt oktató, megpróbálok néhány – főképpen laikus – megjegyzést tenni a reformokról.

Amit nem nevezünk nevén

Valami megmagyarázhatatlan ok miatt a mai magyar társadalom úgy bánik a dolgok nevével, mint Rowling varázslóközössége Voldemort nagyúr emlegetésével. Azaz hogy nem emlegetésével, hiszen a Gonoszt senki nem nevezi nevén, csak Tudjukki-nek hívják. Kis országunkban így többek között az áremelést árrendezésnek, a szemétegetőt hulladékhasznosító műnek, a csődöt fizetési nehézségnek, a csalást jogi pontatlanságnak, a lopást eredeti tőkefelhalmozásnak, a pornográfiát a szerelem szabadságának, a káromkodást az országért való indulatnak, a tandíjat fejlesztési részhozzájárulásnak, az egyenlőséget igazságosságnak illik nevezni. S nem kisebb a zavar a *reform* szóval sem. Vajon reform-e az, hogy megszüntetjük azokat a kórházi ágyakat, amelyeknek finanszírozására már egy árva fillérünk sem maradt, vagy ezt helyesebb lenne pénzügyi kényszerből megvalósított takarékoságnak nevezni? Reform-e az, ha nem biztosítjuk az egészségügyi szolgáltatást azoknak, akik (vagy akik után) nem fizetnek járulékot, vagy ez csupán egy eddig is megmagyarázhatatlan és túrhetetlen slendriánság és ésszerűtlenség felszámolása? Ma minden kormányzati változtatás „reform”. S aki fel szeretne tűnni e reformtengerben, radikálisan meg kell újítania. Így lett – a környezetvédelmi minisztérium találmányaképpen – 2005 a „hulladékforradalom” éve,³ amin azt kellett érteni, hogy az országban épül néhány, az Európai Unió standardjainak megfelelő regionális hulladéklerakó, s valamilyest növeljük a szelektív gyűjtés részarányát.

A reform kifejezésen túl az ingyenesség fogalmával is hadilábon állunk. Ha jól értettem a felsőoktatási és az egészségügyi reform kormányzati indoklását, itt az egyik vezérmotívum az ingyenesség megszüntetése lenne. „Az ingyenesség illúzióját megszüntetendő, érdemi hozzájárulást jelentő vizitdíj bevezetésével racionális kapcsolatot építünk” – írja a miniszterelnök. „Az ingyenesség és a versenymentesség illúziójával való szakítás konfliktusos folyamat. Ennek része a tandíj bevezetése” – folytatja kicsit később.⁴ (A pongyola fogalmazás másként is tetten

³ Lásd erről pl. <http://hvg.hu/itthon/20050510szemeteles.aspx>; www.kukabuvvar.hu/cikk/8911.

⁴ GYURCSÁNY: *I. m.*, 16. pont.

érhető: mindkétszer az ingyenesség illúziójának megszüntetéséről van szó, vagyis az ingyenesség eddig illúzió, tehát nem valóságos volt; az illúzió megszüntetése pedig azt jelentené, hogy az ingyenesség végre valóságos lesz – a vizitdíj és a tandíj bevezetésével. Vagy már eddig is megfizettették ezt velünk, csak eddig egy trükkel leplezték a csalást, s most ettől az illúziótól kell megszabadulnunk? Aki-nek pedig az agya beletörött volna, forduljon – a vizitdíj befizetése után – dr. Zirzurrhoz...⁵⁾

Csakhogy sem az egészségügy, sem a felsőoktatás nem volt eddig sem ingyenes. Az egészségügyi szolgáltatások fejében társadalombiztosítási járulékot fizetett a magánszemély és annak munkáltatója is, a patikában (valamennyit) fizetni kellett a gyógyszerek többségéért. Sőt aki olyan egzotikus szolgáltatásokra vágyott, mint például a középkori kínzóeszközökön túllépő fogszabályozás, a homeopata orvoslás vagy valamilyen természetgyógyászati módszer, akkor piaci alapon a teljes költséget fedezte, hiszen ezeket a szolgáltatásokat a társadalombiztosítás még részben sem finanszírozza. Az egyetemi hallgatók pedig fizettek a tankönyvekért vagy a kollégiumi férőhelyért. Ennél is lényegesebb azonban az úgynevezett alternatív vagy használdozat-költség figyelembevétele. Öt éven keresztül egy hallgató eszik attól a munkabértől, amit akkor kapna, ha az egyetemi tanulmányok helyett már érettségivel a zsebében munkát vállalna. Egy szegényebb család esetében vélhetően ez jóval nagyobb teher – feltéve, hogy a szóban forgó ifjúra nem munkanélküliség várna –, mint az alapképzésben fizetendő évi 105 ezer forint tandíj. Aki beteg, kiesik a munkából, s a táppénz kisebb összegű, mint a normál jövedelem. Aki sokat beteg, arra rossz szemmel néz a munkaadója, s eleshet a további foglalkoztatástól vagy az előléptetéstől, ami szintén kifejezhető a munkavállaló költségeként. Azaz a közszolgáltatások igénybevétele – mint például az egészségügyé vagy az oktatásé – eddig is költségekkel járt a társadalom tagjai számára. Az, hogy „az állampolgárok fogyasztási igényét szinte semmi nem határolja be”⁶ ezeken a területeken, túlzás. Az viszont igaz, hogy a közjavakként rendelkezésre bocsátott szolgáltatásokkal hajlamosak vagyunk pazaroló módon bánni.

Ahhoz tehát, hogy a reformokról, s az azt kiváltó tényezőkről (ingyenesség) érdemi vita folyhasson, szükséges (de persze nem elégséges) feltétel lenne ezen fogalmak pontos használata. A közszolgáltatásokban megvalósítandó változtatásoknak tehát azzal kellene kezdődnie, hogy pontosan nevén nevezzük a dolgokat.

⁵ Dr. Zirzur a feledhetetlen Lázár Ervin egyik figurája *A fájósfogú oroszlánból*.

⁶ GYURCSÁNY: *I. m.*, 16. pont.

BARTUS GÁBOR: A GÁZLÁMPA ALATT

Következetlenségek világa

A rendszerváltozás utáni újszülött magyar demokrácia másik jellemző (és valószínűleg szintén a Kádár-rendszer hazug világából eredő) gyermekbetegsége a fogalomhasználat és az érvelés következetlensége.

Lássunk egy példát a demokrácia témaköréből. A miniszterelnök először azt állítja, hogy a Fidesz megsértette a demokratikus elveket, amikor a politikát kivitte a Parlament falai közül az utcára, a polgári körök, továbbá a gazdasági konzultációk helyszíneire.⁷ Később azonban azt is állítja, hogy a koncepcióalkotó és döntéshozatali folyamatot ki kell tágitani: „Ezért próbáljuk »demokratizálni« a munkát, ezért emeljük majd ki a meglehetősen zárt parlamenti térből a hosszabb távú reformok előkészítő szakaszát, nyitjuk ki a szakértő értelmiség számára és vonjuk be a munkába a releváns szakmai műhelyeket, szakmai szervezeteket.”⁸ Tehát akkor a politikának a Parlament falain belül vagy kívül kell lennie, hogy demokratikus legyen? (Vagy a parlamenti demokrácia is kettős természetű, mint a fény, hétfőn-szerdán-pénteken belül legyen, kedden-csütörtökön-szombaton kívül, vasárnap pihennek a politikusok.) De ugyanez a helyzet az Árpád-sávós zászlóval, amely történelmi ereklye, ha a Parlamenten vagy a múzeumokon belül van, amelyre többek között a miniszterelnök feleskuszik, de náci jelkép, ha ellenzéki rendezvényen lobogtatják.

A következetlenség egyik leggyakoribb előfordulási módja a célok és az azok megvalósításához szükséges eszközök meg nem feleltése. Az egészségügyi reformok deklarált célja az esélyegyenlőség növelése, „a hozzáférés esélyegyenlőségének nagyságrendi fokozása”.⁹ Eltekintve attól, hogy egyáltalán lehetséges-e valaha is teljes esélyegyenlőséget elérni, vessük most össze ezt a célt a választott eszközökkel. Az egészségügyben a kórházak centralizációja, a szolgáltatások fizetősé (co-payment) tétele és – vélhetően – a több-biztosítós modell alkotja az eszközrendszerét. Növelik-e ezek az eszközök az esélyegyenlőséget? Ha esélyegyenlőségen azt értjük, hogy valaki függetlenül lakóhelyétől, iskolázottságától, műveltségétől vagy jövedelmi helyzetétől, ugyanolyan valószínűséggel kerülhet be egy kórházi szobába (hogy meggyógyuljon), akkor azt állítom, hogy szó sincs róla. A kórházcentralizáció eleve előnyhöz juttatja a helybenlakókat, s esélytelenebbé teszi a 30 km-re lévő településen élőket. A centralizáció és az esélyegyenlőség paradox kapcsolata világosabbá válik, ha a gyógyulás esélyét két tényező függvényé-

⁷ Uo., 8. pont.

⁸ Uo., 17. pont.

⁹ Bokros Lajos: *Magánbiztosítói verseny indokoltága az egészségügyben*, Élet és Irodalom 2007. február 2., 3–4.

ben szemléljük, nevezetesen, hogy (1) a betegnek el kell jutnia a kórházig, és (2) ott megfelelő (azaz általában a legkorszerűbb) ellátást kell kapnia. A gyógyuláshoz vagy életmentéshez mindkét feltételnek teljesülnie kell. A centralizáció egyébként ebből a szempontból szükségszerű megoldása éppen a második tényezőre koncentrál, arra, hogy az orvostudományi ismeretek és a technika fejlődésével egyre több betegséget tudunk gyógyítani, de ez az ellátás egyre drágább gyógyszereket, műszereket és eljárásokat igényel. Az egészségügyben ezért a méretgazdaságossági tényező egyre kérlelhetetlenebbül meghatározóvá válik. (A centralizáció elsősorban a hatékonyság javulását szolgálhatja.) Kérdés viszont, hogy összességében jobban jártunk-e, ha a második tényezőt illetően javult ugyan a helyzetünk, de nem érünk időben oda, ahol ezen javuló feltételek gyümölcseit leszedhetnénk (például meghalunk, mielőtt egyenlő gyógyulási esélyünket élvezhetnénk).

A felsőoktatásban az igazságosság és a minőségfejlesztés nevében láttak hozzá a reformokhoz. Itt a tandíj (pardon: fejlesztési részhozzájárulás!) bevezetése (ezt már jogszabályba foglalták) és a felsőoktatási intézmények közötti állami támogatásos férőhelyek allokációjának megváltoztatása (erről még csak ötleteket hallottunk) lenne a megoldás. A tandíj a felsőoktatás finanszírozási terheinek újraelosztását, míg a reform másik eleme az egyetemek közötti férőhelyeloszlás redisztribúcióját jelenti. Az új rendszerben – ha bevezetik – az államilag támogatott helyeket csak azután osztanák el az egyetemek és főiskolák között, ha a leendő hallgatók már felvételiztek. A helyeket tulajdonképpen csak közvetve kapják az intézmények, mert azokat a sikeresen pályázó hallgatók „viszik magukkal” a megszerzett pontszámok sorrendjében. Így ott lesz államilag finanszírozott képzés, ahová az okosak jelentkeztek. Mindehhez vegyük hozzá, hogy a tandíj bevezetése után az egyetemek rögvest árkartellbe tömörültek,¹⁰ csökkentve ezzel a verseny kibontakozása egyik tényezőjének érvényesülését.

Vegyük észre, hogy ez a szisztéma egyáltalán nem változtat azon a helyzeten, amit a miniszterelnök kárhoztat: „Ilyen módon kettős hátrány, mély igazságtalanság sújtja a nehezebb sorból érkező tanulókat: több akadályt leküzdve legtöbbször alacsonyabb rangú és nekik személyesen többre kerülő felsőoktatási intézménybe jutnak csak be.”¹¹ Az állam és a hallgatók közötti

¹⁰ A szabályozás elvileg lehetővé tenné, hogy az egyes felsőoktatási intézmények a tandíj irányadó mértékétől lefelé vagy felfelé eltérjenek. A létrejött felsőoktatási árkartellben – állítólag egyéves „próbaidőre” – minden intézmény az átlagos díjat fogja beszédni (alapképzésben évi 105 ezer forintot).

¹¹ GYURCSÁNY: *I. m.*, 16. pont.

pénzbeli transferek, továbbá az államilag támogatott helyek valószínűsíthető koncentrációja nem teszi könnyebbé az oktatáson keresztüli felemelkedést. Sőt, ha a koncentráció Budapestnek kedvez, akkor ez a hallgatói terhek növekedését fogja jelenteni a magasabb fővárosi megélhetési költségek miatt. Az árkartell pedig még attól az esélytől is megfosztja a szegényebbeket, hogy habár egy nem neves főiskolán, de alacsonyabb költségekkel hozzájuthatnak a számukra fontos tudáshoz. (Az esélyegyenlőséget majd legfeljebb az a közoktatási reform hozhatja el, amelynek kimondott-kimondatlan célja az „elit” gimnáziumok megszüntetése, a képzési tagolás – 4+8, 6+6, 8+4 – egységesítésével. A lefelé nivellálás mindig is sikeres fegyver volt az egyenlősítők kezében.)

Kétségeim vannak afelől is, hogy a tandíj mennyiben szolgálná a minőségjavulást. Az ezen érvet hangoztatók szerint, ha a hallgatónak fizetnie kell ezért a szolgáltatásért, cserébe magasabb színvonalú oktatást vár el. Az utóbbi évek tapasztalatai¹² alapján állítom, a hallgatók egy jelentős részét nem az oktatás színvonala, hanem a diploma pusztja megszerzése motiválja. A tandíj bevezetésével sokan fogják úgy gondolni, hogy a diploma nekik „jár”, hiszen megfizették azt. A minőségjavulást csak részben fogja eredményezni az egyetemekhez befolyó, tandíjból származó többletforrás. Habár igaz, hogy a műszerigényes képzések esetében minden forint számít, az elméleti oktatás során igazából mindegy, hogy krétával táblára ír az ember, vagy lézershow-val körített számítógépes prezentációt tart, hiszen a személyes tanár–diák kapcsolat, a vita, a tudományos párbeszéd lenne az egyetemi oktatás esszenciája – s éppen ez az, ami a tömegoktatással megszűnt.

Ide, a következtelenség körébe tartozik még az is, hogy a reformokat – melyek nagy számban, számos területen kerülnek kidolgozásra – általában nem hangolják össze. A kórház-centralizáció következménye, hogy az egészségügyi szolgáltatások igénybevételéhez többet kell utazni. A gépkocsival nem rendelkezők itt súlyos hátrányban vannak, mert a kistelepülésekről egyre kevesebb tömegközlekedési járat indul a városok felé. Komoly logisztikai képességeket igényel majd, hogy a falusi betegek beutazzanak a kórházba, ott sorra kerüljenek a számukra szükséges vizsgálatokon, s még éppen elérjék a hazafele tartó utolsó buszt vagy vonatot. Különösen fontos lesz ez ott, ahol remek érzékkel nem az adott régió közlekedési csomópontjában van a kiemelt kórház, hanem átszállással elérhető másik településen (ilyen lehet például Békés megye, ahol Gyula nyerte a kórhá-

¹² A szerző szemeszterenként mintegy 500-600 hallgatót oktat és vizsgáztat le az ország egyik legnagyobb, jelentős presztízsű egyetemén.

zi lobbicsatát, míg a régió közlekedési csomópontja Békéscsaba). Tegyük még hozzá, hogy – valószínűleg önmagában ésszerűen – a mentők betegeket utaztató funkcióját szintén megszüntetik. (A gépkocsival rendelkező szerencséseket pedig a globális klímaváltozáshoz való illetően fokozott hozzájárulásuk miatti lelkiismeret-furdalás kínozzhatja majd.)

Mit várhatnánk a Középkor szellemétől?

A fogalmak tisztázatlansága és pontatlan használata, valamint a célok és eszközök között feszülő ellentmondás általánossá válása eleve kétségessé teszi a Nagy Modernizáció sikerességét. De a reformokkal kapcsolatos gyakorlati kérdések pontos kivitelezése esetén is maradnak olyan akadályok, melyekbe a reformerek belebotolhatnak.

A hazai reformálások feltűnően alacsony hatékonysága alapvetően az alapkérdések fel nem ismeréséből és tudatos vagy tudat alatti elkerüléséből fakadnak. Mert nem vagyunk hajlandóak fontolóra venni, miben is áll a *Világosság*, az *Egészség* vagy a *Tudás* értéke.

Vajon mindenkit kötelességünk meggyógyítani, kerül amibe kerül, akit lehetséges a siker bármilyen reményével kezelni? Igazságos lenne-e az egészségügy finanszírozásában a felelősségi elvet érvényesíteni – azaz hogy aki rizikósabb életmódot választ, fizessen magasabb biztosítási díjat? Kizárólagos-e a szolidaritás mint vezérlő elv az egészségügyi szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezésénél? Milyen mértékben legyen vezérlőelv az esélyegyenlőség?

Mi a felsőoktatás szerepe? Fényesebb karrierhez és nagyobb jövedelemhez segíteni a tehetségesebbeket, s ezért növelni kellene a tandíj arányát a finanszírozásban? Avagy biztosítani a tudást a társadalom egyes tagjai számára annak érdekében, hogy magasabb hozzáadott érték előállítására legyünk képesek a tudásalapú nemzetközi gazdasági versenyben? Azaz kiemelt szerepet tulajdonítunk az oktatás externáliáinak, s ezért továbbra is az adóforintokból történő költségfedezés lenne az ideális? Vagy ezeknek valamiféle elege? Az egyetem pusztán egy munkaerő-termelő gyár, melynek kibocsátása a munkaerőpiac elvárásain kell hogy nyugodjon?

S mivel ezeket vagy más alapkérdéseket nem válaszolunk meg, állandó reformokra ítéltünk. A haladók ugyanis hiába találnak újabb és újabb modernizálnivalót, mindig kiderül, hogy kinek-kinek más érdeke fűződött a reformhoz, s az ellentétes irányú erők nagyjából kioltották vagy eldeformálták egymást. A modernizálók azzal sem számolnak, hogy az emberek természetes módon ragasz-

kodnak a már megismerthez, a megszokotthoz, a beválthoz, még akkor is, ha tisztában vannak mindezek hibáival is (amikhez szintén alkalmazkodtak már). Ilyenkor történik meg, hogy a Reformer elszörnyed az eredmény láttán. Ezért aztán újabb reformnak kell kezdődnie.

Az állandó, egymást követő reformok pedig óriási pazarláshoz vezetnek. Az előző egészségügyi reform az esélyegyenlőséget úgy biztosította volna, hogy számos, eddig elhanyagolt helyen, például kisvárosokban felújította, kibővítette, drága berendezésekkel látta el a kórházakat, amiket a mostani reform elsorvasztásra, bezárásra ítél; a város lakossága pedig értetlenül szemléli az eseményeket. Szabad utat adtunk számos, kis főiskola létrehozásának, amiket most elsorvasztásra ítélünk az államilag támogatott férőhelyek új elosztási módjának bevezetésével. A közigazgatási államtitkári poszt először megszűnik, kifizetésre kerülnek a végkielégítések, majd lehet, hogy hamarosan visszaállítjuk azt.

Nem vitatva azt, hogy egyes reformok előrelépést jelenthetnek a jó élet egyes feltételeinek javításában (például a közszolgáltatások hatékonyabbak lehetnek), ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a jó élet más feltételei (biztonság, kiszámíthatóság) rendszeresen sérülnek a hazai modernizációs hullámokban.¹³ A legjobb reform talán az lehetne, ha jelentősen csökkentenék az egységnyi idő alatt a társadalomra erőszakolt reformok számát.

Változtatásokra természetesen szükség van. Nyilvánvaló, hogy a mai egészségügyi vagy nyugdíjrendszer sok elemében nem igazságos, nem hatékony vagy éppen nem nyújt biztonságot, azaz nem szavatolja a jó élet feltételeit. A változtatásokhoz azonban szükség lenne az alapértékek tisztázására, a pontos fogalomhasználatra, a következetességre, az egyes ágazatok közötti összehangoltságra, s persze más, itt nem taglalt feltételek teljesülésére. A Kommentár egy korábbi számában Náray-Szabó professzor felhívta a figyelmünket a konzervativizmus evolutív jellegére.¹⁴ Érdemes lenne megfontolni, hogy a szükséges változtatások végbevihető-e egyfajta evolutív technikával. Például az egészségügyben először megoldanánk, hogy mindenki tisztában legyen befizetéseinek és az érték kapott szolgáltatások értékével, s ezzel egyidőben meg kellene szüntetni a potyázást a rendszerben (ami valóban az igazságosságot biztosító cselekedet lenne). Ezután következhetne az egy állami társadalombiztosítási intézményben a biztosítási elem szükséges mértékű növelése. S ezen lépések eredményeinek ismeretében lenne érde-

¹³ A jó élet politikai feltételeinek szerepéről lásd John KEKES: *A konzervativizmus ésszerűsége*, ford. Balázs Zoltán, Európa, Budapest, 2001.

¹⁴ NÁRAY-SZABÓ Gábor: *Evolúció és konzervativizmus*, Kommentár 2006/5., 34–42.

mes megfontolni, hogy érdemes-e több-biztosítós modellre váltani. Persze minden lépésnél tudatában kellene lennünk, hogy „miben is áll az *Egészség* filozófiája”.

A Középkor szellemének bizony sok dolga lenne, ha nem ütöttük volna le már időnek előtte. Így marad az ökölharc a gázlámpa kidöntése utáni sötétségben.

Nemes Árpád, az óbudai gyülekezet presbitere az 1950-es években